

УДК 351:504(045)

А. О. Надежденко,
здобувач Донецького державного університету управління

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ З ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ (МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ)

У статті досліджується міжнародна діяльність України у сфері реалізації державної екологічної політики, як однієї з важливих складових сталого розвитку.

Ключові слова: державна екологічна політика, сталий розвиток, імплементація, легалізація національної екологічної політики.

In the article international activity of Ukraine is probed in the field of realization of public ecological policy, as to one of important component sustainable development.

Key words: state ecological policy, sustainable development, implementation, legalization of national ecological policy.

В статье исследуется международная деятельность Украины в сфере реализации государственной экологической политики, как одной из важных составных устойчивого развития.

Ключевые слова: государственная экологическая политика, устойчивое развитие, имплементация, легализация национальной экологической политики.

Постановка проблеми. Екологічна політика у сучасному світі по праву займає домінуючі позиції. На сьогодні захист навколишнього природного середовища є ключовим питанням не тільки політичного порядку денного, а й важливою екзистенційною проблемою, яка існує на регіональному, національному, європейському та світовому рівнях. Негативний розвиток екологічного стану планети спонукає людей до пошуку нових шляхів побудови взаємозв'язку людства з довкіллям. Цей новий взаємозв'язок має бути сталим (стійким), тобто таким, щоб можна було з упевненістю дивитися у майбутнє, знаючи, що природне багатство планети не деградує і не зникне, а буде зберігатися та постійно відновлюватися.

Стан дослідження проблеми. У другій половині ХХ століття було зроблено спроби пошуку нової моделі світового міжнародного порядку, здатного привести глобальну екосистему до якісно нового стану [1, с. 2-10]. Результатом спільних і цілеспрямованих зусиль світової спільноти стала розробка Концепції сталого розвитку, акцент в якій зроблений на пошук принципів регулювання міжнародних відносин, пов'язаних із дією людства на довкілля.

Останнім часом в усьому світі, і в Україні зокрема, ідеям сталого розвитку приділяється особлива увага. На цю тему написано безліч статей і книжок, проведено сотні наукових конференцій. Сьогодні чимало українських вчених працює над розробкою стратегії сталого розвитку України, визначення місця та ролі екологічної складової в системі чинників, які впливають на сталий розвиток країни та її національної безпеки.

До проблеми сталого розвитку суспільства одними з перших звернулася група дослідників Інституту стратегічних досліджень при Президентіві України, яку очолював О. С. Власюк. Напрацювання та розробки цієї групи, у яку ввійшли такі вітчизняні науковці як: С. Вегера, В. Гусаков, С. Здіорук, В. Кремень, В. Кукса, Л. Муляр, Г. Оніщук, О. Палій, М. Томенко, Л. Чуйко, М. Шульга, В. Яценко та інші, сприяли обґрунтуванню стратегічних напрямів та пріоритетів державної політики сталого розвитку. Помітний внесок у подальшу розробку концепції сталого розвитку внесли В. М. Барановський, В. В. Волошин, О. В. Горбань, Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, П. Г. Костюк та інші.

Мета статті полягає у дослідженні діяльності України з проблеми забезпечення сталого розвитку шляхом формування державної екологічної політики з урахуванням реалій сьогодення, тенденцій розвитку світового співтовариства та місця нашої держави в Європі та світі.

Виклад основного матеріалу. Екологічні орієнтири зумовлюють екологічне орієнтування науково-технічної, інноваційної, інвестиційної політики, розвиток економічних методів регулювання природокористування та вирішення природоохоронних проблем шляхом зниження техногенного навантаження на природу та впровадження екологічнобезпечних технологій.

Слід зазначити, що вперше термін «сталий розвиток» офіційно був прийнятий на Всесвітній конференції Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) з навколишнього середовища й розвитку, що проходила в Ріо-де-Жанейро у 1992 році, згодом концепція сталого розвитку була підтверджена на конференції Ріо+5 (1997 р.) та вдосконалена на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку у 2002 році в Йоганнесбурзі [2, с. 5-7]. Рішенням Конференції ООН з навколишнього середовища й розвитку в Ріо-де-Жанейро було затверджено програмний документ «Порядок денний на ХХІ століття», у якому визначено, що «сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби». Якщо сказати дещо спрощено, сталий розвиток суспільства можна охарактеризувати як такий, за якого людство не робить значної шкоди природним системам, і вони встигають себе відновити.

З ініціативи ООН, за активної участі практично усіх урядів держав світу, міжнародних неурядових організацій з другої половини минулого століття іде напружена робота щодо побудови нової парадигми суспільного розвитку – сталого розвитку суспільства. Сьогодні ця проблема, від вирішення якої залежить майбутнє людської цивілізації, піднята на найвищій щаблі міжнародної взаємодії і є найбільш актуальною у сучасному світі.

Діяльність України з проблеми забезпечення сталого розвитку можна уявити через значну кількість міжнародних конференцій, у яких взяла участь Україна.

Таблиця
Міжнародні природоохоронні конвенції, ратифіковані Україною

№ п/п	Назва міжнародної конвенції та рік ратифікації Україною	Місце та рік прийняття
1	2	3
1.	Конвенція про захист Чорного моря від забруднення.	Бухарест, 1992 р.
2	Конвенція про охорону біологічного різноманіття.	Ріо-де-Жанейро, 1992 р.

3	Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.	Ріо-де-Жанейро, 1992 р.
4	Конвенція про ядерну безпеку.	Відень, 1994 р.
5.	Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення.	Париж, 1993 р.
1	2	3
6.	Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, ратифікована БРВ в 1996 р., вступила в силу в 1999 р.	Берн, 1979 р.
7.	Конвенція про охорону водно-болотних угідь, ратифікована в 1999 р.	Рамсар, 1971 р.
8.	Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин, ратифікована в 1996 р., вступила в силу в 1999 р.	Бонн, 1979 р.
9.	Конвенція «Про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська конвенція), ратифікована 6 липня 1999 р.	Орхуз, 1998 р.
10.	Конвенція про охорону та використання транскордонних водостоків та міжнародних озер, набула чинності 6 жовтня 1996 р.	Хельсінкі, 1992 р.
11.	Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі (СОЗ), набула чинності у травні 2004 р.	Стокгольм, 2001 р.
12.	Роттердамська конвенція (PIC), набула чинності 24 лютого 2004 р.	Роттердам, 1998 р.

Як видно з наведеного переліку багатосторонніх міжнародних конвенцій, Україна є стороною зазначених угод, тобто державою, що взяла на себе міжнародно-правові зобов'язання з охорони відповідних об'єктів навколишнього природного середовища. Отже, Україна бере активну участь у міжнародному процесі щодо впровадження політики сталого розвитку з метою комплексного вирішення завдань охорони довкілля та економічного зростання людства на глобальному рівні.

Систематичний аналіз переліку багатосторонніх міжнародних конвенцій, стороною яких є Україна, дає змогу зробити наступні висновки: *в онтологічному контексті* – сьогодні проблема сталого розвитку є найбільш актуальною; *в аксіологічному аспекті* – проблема сталого розвитку стоїть багато років у порядку денному найвпливовіших міжнародних організацій; *в управлінсько-нормативному аспекті* – світова спільнота активно формує інтелектуальне поле проблеми сталого розвитку, розробляючи її теоретичні і методологічні основи, та вже досягла певних успіхів в практичній реалізації деяких країн та регіонів; *в суб'єктному відношенні* – вже 191 країна іде шляхом сталого розвитку, який передбачає збалансоване вирішення соціально-економічних завдань, збереження сприятливого стану навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу.

Іншим, не менш важливим питанням екологічного напрямку, є участь України в міжнародному нормативному процесі імплементації положень конвенцій ООН у сфері охорони природи.

Слід зазначити, що даний процес в офіційних документах ООН позначається англійським терміном «implementation» (імплементація), буквально означаючий «здійснення», «виконання» [3]. Етимологічне значення цього терміна може бути витлумачене як фактична реалізація міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні, а також конкретний спосіб вживлення міжнародно-правових норм у національну правову систему. Головна вимога імплементації – суворе додержання цілей і змісту міжнародного встановлення.

Суттєві шляхи з реалізації політики сталого розвитку робить Україна й в рамках вдосконалення національного законодавства. Так, 5 березня 1998 року Постановою Верховної Ради України було схвалено «Основні напрями державної політики України в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» [4], що означало проголошення та легалізацію національної екологічної політики у процесі сталого соціально-економічного реформування українського суспільства.

Слідним документом, який до жовтня 2007 року законодавчо визначав стратегію екологічної політики і шляхи розв'язання глобальних та загальносуспільних екологічних проблем в Україні з метою забезпечення сталого розвитку, була – Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки» [5, с. 116-125]. Проте, слід зазначити, що вона аж ніяк не була національною стратегією сталого розвитку у форматі, передбаченому всесвітніми самітами минулих років і не давала комплексного уявлення про екологічну політику України.

17 жовтня 2007 року Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію національної екологічної політики до 2020 року [6], де було визначено принципи, мету, цілі, завдання та інструменти національної екологічної політики, орієнтованої на пріоритети сталого розвитку. Отже, Концепція національної політики стала першим нормативно-правовим актом, який визначив та структурував систему поглядів на екологічний розвиток України, правові основи, принципи, завдання та організаційні заходи переходу країни до сталої екологічної політики.

21 грудня 2010 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики до 2020 року» [7]. Згідно закону, метою державної екологічної політики є збереження і відновлення екосистеми на всій території України, необхідної для гармонійного існування живої і неживої природи, досягнення рівноваги використання природних ресурсів, їх відновлення і розвитку суспільства, а також гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення.

В процесі систематичного аналізу змісту Концепції національної екологічної політики до 2020 року та Основних засад (стратегії) державної екологічної політики, відразу виникає питання щодо змістовного навантаження їх термінологічної бази, оскільки документи фактично присвячено загальнодержавній екологічній політиці, а офіційне визначення терміну «екологічна політика» в них є відсутнім.

Окремо зазначимо, що таке положення є характерним для термінологічної бази вже наведених нормативних документів – Основних напрямів державної політики України в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» тощо.

Висновки. Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок, що Україна приймає активну участь у міжнародному процесі щодо впровадження політики сталого розвитку з метою комплексного вирішення завдань охорони довкілля та економічного зростання людства на глобальному рівні.

Екологічна політика, будучи самостійним явищем в суспільному житті, є продуктом діяльності суб'єктів (особа, соціальні верстви, групи, організація, рухи, колективи, держави, суспільство), де держава виступає суб'єктом вищого рівня (суб'єктом політичної діяльності). Саме держава є головним «замовником» і «виконавцем» екологічної політики, оскільки вона несе пряму відповідальність за долю народу та має всі необхідні політико-правові засоби.

Література

- Баймуратов М. А. Международній правопорядок: концептуальные подходы к становлению понятийной характеристики / М. А. Баймуратов // Международное публичное и частное право. — 2010. — № 1 (52). — С. 2–10.
- Садовенко А. П. Сталий розвиток суспільства [навч. посібник] / Садовенко А. П., Серета В. І., Масловська Л. Ц. — Київ: ТОВ «Компанія ВАПТЕ», 2009. — 240 с.
- Implementation [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dictionary.tipatop.ru/translation/implementation>
- Про основні напрями державної політики України в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1998 року // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 38-39. — Ст. 248.
- Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 634 // Офіційний вісник України. — 2003. — №18-19. — С. 116-125.
- Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
- Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T_102818.html.

Стаття надійшла до редакції 04.06.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"